

УДК 378.016:81'243:82]:008(076)

Ісаєва Г.Т., Жовнірук З.Л.

(Львів, Україна)

АКТУАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

Іношомовні твори художньої літератури, зокрема короткі оповідання, володіють значним експліцитно та імпліцитно вираженим культурологічним потенціалом, який може бути актуалізованим викладачами іноземних мов при формуванні у студентів навичок міжкультурної комунікації, необхідних у їх майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, комунікативна компетенція, соціокультурний компонент, культурологічні перешкоди.

Иноязычные произведения художественной литературы, в частности, краткие рассказы, содержат значительный эксплицитно и имплицитно выраженный культурологический потенциал, который преподаватели иностранных языков могут использовать в процессе формирования у студентов навыков межкультурной коммуникации, необходимых в их будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, коммуникативная компетенция, социокультурный компонент, культурологические препятствия.

The works of fiction, short stories in particular, contain a considerable explicitly and implicitly expressed cultural potential, which can be used by the teachers of foreign languages in the process of forming the students' skills of intercultural communication, necessary for their future professional activity.

Key words: intercultural communication, communicative competence, socio-cultural component, culture obstacles.

На сучасному етапі, характерною особливістю якого є глобалізація всіх суспільних процесів, майбутній фахівець повинен володіти іноземною мовою як засобом міжкультурного діалогу, що передбачає формування у нього належного рівня іншомовної комунікативної компетенції. Комунікація розуміється як процес спілкування в усній чи писемній формі, когнітивна сутність якої полягає в обміні інформацією та її оцінюванні [1]. Комунікативна компетенція вважається сформованою, якщо майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід [2]. Це відповідає положенням Національної доктрини розвитку в Україні системи безперервної мовної освіти, яка постулює забезпечення можливості практичного володіння хоча б однією іноземною мовою, що передбачає опанування лінгвістичним

компонентом мови у неперервному поєднанні з соціокультурним компонентом та прагматичною ефективністю [5].

Сучасна концепція навчання іноземних мов характеризується прагненням не лише забезпечити студентів необхідними мовними засобами, а й сформувати у них певний когнітивний багаж, що створив би відчуття культурної спільності з носіями мови. Однак засвоєння реальних фактів і концептуальних понять іншомовної культури, всього того, що складає соціокультурну компетенцію, здійснюється студентом, який є носієм понять, уявлень та цінностей, засвоєних у процесі соціалізації у власній культурі. Відповідно соціокультурна компетенція, формування якої розглядається сьогодні як одна з цілей іноземних мов, у реальності перетворюється на полікультурну компетенцію внаслідок неминучої взаємодії рідної культури з культурою, що засвоюється.

Згідно Програми з іноземних мов, головною метою навчання іноземної мови є формування іншомовної комунікативної компетенції, яку розуміють як здатність до міжкультурного іншомовного спілкування [4]. Комунікативна компетенція включає в свою чергу мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції.

Соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови передбачає ознайомлення студентів з культурно-побутовими особливостями, манерою спілкування, нормами комунікативної поведінки та етикету.

Дослідники в галузі методики викладання іноземних мов безспідставно вважають, що комунікативна компетенція містить в собі декілька субкомпетенцій, і однією з найбільш значущих і комунікативно релевантних є дискурсивна компетенція, яка передбачає знання різних типів дискурсів та правил їх побудови [6: 12]. У сучасній лінгвістиці дискурс визначають як складне комунікативне явище, яке, окрім тексту, включає ще й екстралінгвістичні фактори (знання та уявлення про світ, установки, цілі адресата), необхідні для адекватного розуміння тексту. Дискурсивна компетенція є більш широким полем діяльності, ніж текстова (здатність сприймати, розуміти та породжувати текст), оскільки, крім суто лінгвістичних умінь та навичок, вона передбачає ще й володіння соціокультурним регістром, який визначають як сукупність типових або специфічних мовленнєвих формул і комунікативних моделей або структур, апробованих соціально і таких, що концентрують у собі мовленнєвий досвід учасників комунікації [8].

Формування міжкультурної компетенції у процесі навчання іноземних мов сприяє виробленню практичних навичок спілкування з представниками інших культур, надає змогу мінімізувати можливість образи почуттів представників інших культур і мінімізувати співробітництво та взаєморозуміння [4]. Міжкультурне спілкування – це специфічний процес активної взаємодії людей, які належать до різних культур і мов. Процес взаємодії двох або більше партнерів у межах різних лінгвокультур ускладнюється перешкодами – фізіологічними, мовними, поведінковими, психологічними та культурологічними. Вони обумовлені відмінностями менталітетів і національних характерів, діями культурних стереотипів, відмінностями в ціннісних орієнтаціях, неоднаковим сприйняттям гумору, специфічними формами і засобами невербальної комунікації, яка використовується в різних культурах.

Зазначені культурологічні перешкоди ставлять перед викладачами іноземних мов завдання розробки проблематики міжкультурної комунікації, оскільки в контексті входження України в світову спільноту (наукову, політичну, економічну, культурну, спортивну тощо),

а отже, і в орбіті різних культур, в результаті міжкультурних контактів у комунікантів можуть виникати значні труднощі. Щоб допомогти студентам усунути хоча б деякі з цих труднощів, викладачі іноземних мов повинні використовувати всі можливості для цього, закладені в наявних навчальних матеріалах, чи створювати такі навчальні матеріали, які б допомагали формувати міжкультурну компетенцію студентів.

Метою даної статті є показати, як можна розширити міжкультурну компетенцію студентів природничих спеціальностей університету, значна частина яких у недалекому майбутньому інтегрується в світову наукову спільноту, використовуючи культурологічний потенціал творів художньої літератури на практичних заняттях з іноземних мов. Хоча читання іншомовних творів художньої літератури традиційно вважалося пріоритетним для студентів факультетів іноземних мов, ми на практиці переконалися, що ретельно підібрані, іноді скорочені до 4-6 сторінок короткі оповідання з цікавим динамічним сюжетом є дуже ефективним навчальним матеріалом і для студентів немовних спеціальностей.

Крім експліцитно представлених в творах художньої літератури культурологічних реалій країни, мова якої вивчається, та суттєвих переваг роботи студентів з цими творами (таких як ситуативне, не вимушене засвоєння лексичного та граматичного матеріалу та широкі можливості для висловлювання власної думки щодо прочитаного, що в кінцевому рахунку призводить до розширення комунікативної компетенції студентів), ми звернули увагу на імпліцитно виражений в цих творах культурологічний потенціал. На кафедрі іноземних мов для природничих спеціальностей Львівського національного університету імені Івана Франка був укладений посібник для самостійної роботи студентів, одним із завдань якого було формування у них міжкультурної компетенції. [8].

Посібник складається із дванадцяти коротких оповідань відомих англійських та американських авторів, та розробленого на їх основі комплексу завдань для розвитку мовної компетенції студентів в усіх її проявах – лексичної, граматичної, мовленнєвої (в усному та письмовому аспектах), соціокультурної. У підібраних в посібнику оповіданнях порушуються важливі для кожної нації морально-етичні проблеми, такі як: любов до батьківщини, дотримання національних традицій, виховання дітей у сім'ї та розвиток їх талантів, визначення життєвих пріоритетів та моральних цінностей. При обговоренні цих проблем, зокрема, відповідаючи на запитання: «Що б ти зробив, якби був на місці головного персонажа оповідання?» студенти звертають увагу на відмінності менталітетів, національних характерів, ціннісних орієнтацій та культурних стереотипів головних персонажів оповідань, які є представниками англомовного світу, та українців. Так встановлюється тверда життєва позиція майбутніх спеціалістів та формується їх міжкультурна компетенція.

Останній розділ методичної частини до кожного оповідання у посібнику називається *Cross-cultural competence check*. (перевірка міжкультурної компетенції), або *Cross-cultural study* (вивчення міжкультурних реалій). Проаналізувавши фактологічний матеріал кожного з дванадцяти оповідань посібника, ми виділили у ньому ті явища та реалії, які характерні для англомовних країн, і з якими наші студенти повинні бути обізнаними. Формування у них країнознавчої та культурологічної компетенції відбувається шляхом

виконання ряду завдань, таких як заповнення пропусків у реченні або закінчення речення однією із трьох запропонованих лексичних одиниць чи фраз, та поєднання лексичної одиниці з релевантною до неї інформацією. Слід зауважити, що переважну більшість матеріалу, з якого сформовані завдання до цього розділу посібника, взято з словника англійської мови та культури видавництва Лонгман [9].

Оскільки посібник укладений для самостійної роботи студентів, то вони при необхідності ведуть пошук в Інтернеті для знаходження правильної відповіді. Наведемо два приклади сформульованого англійською мовою завдання на перевірку міжкультурної компетенції студентів (на базі оповідання А. Барріджа “Воскова фігура”).

Choose the correct item to complete the sentences.

1. Madame Tussaud’s Museum in London contains the models of _____ people.
a) dead b) living c) both living and dead
2. The first exhibit of the museum was _____ .
a) the model figure of Isaak Newton b) the bust of Mary Tudor
c) the head of Marie Antionette

Якщо ж цей розділ у посібнику називається *Cross-Cultural Study*, то завдання на засвоєння міжкультурних реалій, наприклад, формулюється так: Do you know that:

- the word **mall** denotes different things in the UK and the USA?

Далі наводяться різні випадки вживання цього слова у британському та американському варіантах англійської мови (на базі оповідання К.Чопін “Пара шовкових панчох”);

- the word **rector** has different meanings in different countries?

Далі наводяться випадки вживання цього слова в різних країнах – Англії, Шотландії, США, Україні (на базі оповідання Г.Манро “Відкрите вікно”).

Завдання на поєднання лексичних одиниць з релевантною до них інформацією подається на базі оповідань Р.Ларднера “Різдво, яке святкували батьки” (десять словосполучень зі словом Christmas), С.Моема “Лорд Монтдрого (назви урядових посад у США та Великобританії), Р.Сабатіні “Польська дуель” (слова, що вживаються для позначення людей, які наділені різними титулами в країнах Європи).

Таким чином була зроблена спроба сформувати у студентів певний когнітивний багаж, що створюватиме відчуття культурної спільності з носіями мови і, відповідно, допоможе їм подолати міжкультурний бар’єр та зняти напруження при контакті з носіями мови.

Отже, формування соціокультурної компетенції у студентів відбувається на основі вивчення ними національних культур країн, мова яких вивчається. Вони починають розуміти можливу різницю між їхньою рідною культурою та іншими культурами, а також набувати вмінь долати соціокультурні відмінності та враховувати культурні та країнознавчі особливості різних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Общеєвропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Анализ некоторых аспектов / Иноземні мови. – 2005. – № 1. – С. 8-14.

2. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі. / Іноземні мови. – 2005. – № 2. с. 28-31.
3. Воротняк Л.І. Моделювання ситуацій міжкультурної комунікації в процесі навчання іноземної мови магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. / Вісник національної академії Державної прикордонної служби України. Серія педагогічні науки. – Харків, №3, 2010.
4. Жовнірук З., Ісаєва Г., Микитенко Н. Навчальна програма рівневого вивчення англійської та німецької мов для студентів природничих факультетів університету. – Львів, видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2010. – 46 с.
5. Загальноєвропейські рекомендації мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 213 с.
6. Костенко В.Г., Знаменська І.В., Сологор І.М. Дискурсивна основа навчання іноземних мов та її роль у формуванні комунікативної компетенції.
7. Тер-Миносова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000. – 624 с.
8. Isayeva H. Improve Your English. – Lviv: ПАІС, 2010. – 212 p.
9. Longman Dictionary of English Language and Culture. – Pearson Education Limited, 2006. – 1620 p.

УДК 811.112

Романенко О.Н.
(Київ, Україна)

ПЕРЕКЛАД – ОСНОВА ФАХОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ВНЗ

В даній статті йде мова про вироблення навиків перекладу. Знання розвитку іноземної мови в різні періоди (як змінювались значення слів, граматична будова речення, утворюючи в сучасній німецькій мові інтерференцію, дає можливість вибору варіантів перекладу); при фаховому перекладі слід знати не тільки професійну термінологію, але й враховувати соціально-культурний аспект.

Ключові слова: *навчальний та професійний переклад, вироблення вмій перекладу, комунікативна компетенція, явище інтерференції, порівняння стійких конструкцій-кліше, соціально-культурний аспект.*

В даній статті йде мова про вироблення навиків перекладу. Знання розвитку іноземної мови в різні періоди (як змінювались значення слів, граматична будова речення, утворюючи в сучасній німецькій мові інтерференцію, дає можливість вибору варіантів перекладу); при фаховому перекладі слід знати не тільки професійну термінологію, але й враховувати соціально-культурний аспект.